

CHƯƠNG I: SỐ HỮU TỈ - SỐ THỰC

Tiết 1: TẬP HỢP Q CÁC SỐ HỮU TỈ

Nhắc lại kiến thức:

Ở lớp 6 các em đã học:

Tập hợp các số tự nhiên: $\mathbb{N}$

Tập hợp các số nguyên: $\mathbb{Z}$

Vậy, tập hợp các số hữu tỉ là gì? Cách biểu diễn trên trục số như thế nào?

Các em cùng tìm hiểu sau đây nhé!

1. Số hữu tỉ:

Các phân số bằng nhau là các cách viết khác nhau của cùng một số, số đó được gọi là số hữu tỉ.

Các số 2; -1,5; $1\frac{3}{5}$; 0 có thể viết như sau:

$$2 = \frac{2}{1} = \frac{4}{2} = \frac{6}{3} = \dots$$

$$-1,5 = \frac{-3}{2} = \frac{3}{-2} = \frac{-6}{4} = \dots$$

$$1\frac{3}{5} = \frac{8}{5} = \frac{-8}{-5} = \frac{16}{10} = \dots$$

$$0 = \frac{0}{1} = \frac{0}{2} = \frac{0}{-3} = \dots$$

Như vậy, các số 2; -1,5; $1\frac{3}{5}$; 0 được gọi là các số hữu tỉ.

$\Rightarrow$ Số hữu tỉ là số viết được dưới dạng phân số $\frac{a}{b}$ với $a, b \in \mathbb{Z}, b \neq 0$

- Tập hợp các số hữu tỉ được kí hiệu là: $\mathbb{Q}$

- Ví dụ: Xét các số 0,5; -1,75; $1\frac{1}{2}$ ta thấy:

$$0,5 = \frac{1}{2}; -1,75 = \frac{-175}{100}; 1\frac{1}{2} = \frac{3}{2}$$

$\Rightarrow$ 0,5; -1,75; $1\frac{1}{2}$ là các số hữu tỉ vì có thể viết được dưới dạng phân số

- Mọi số nguyên a có thể viết được dưới dạng phân số: $a = \frac{a}{1} = \frac{2a}{2} = \dots$

$\Rightarrow \mathbb{N} \subset \mathbb{Z} \subset \mathbb{Q}$

2. Biểu diễn số hữu tỉ trên trục số:

Để biểu diễn số hữu tỉ $\frac{a}{b}$ ($a, b \in \mathbb{Z}, b \neq 0$) trên trục số ta làm như sau:

- Chia đoạn thẳng đơn vị từ điểm 0 đến điểm 1 thành b phần bằng nhau, lấy 1 đoạn làm đơn vị mới thì đơn vị mới = $\frac{1}{b}$

+ Nếu $a > 0$ thì số $\frac{a}{b}$ được biểu diễn bởi một điểm nằm **bên phải điểm 0** một đoạn = $|a|$ lần đơn vị mới

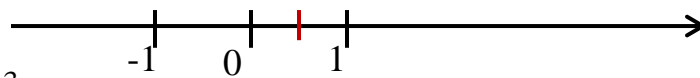
+ Nếu $a < 0$ thì số $\frac{a}{b}$ được biểu diễn bởi một điểm nằm **bên trái điểm**

0 một đoạn = $|a|$ lần đơn vị mới

- Trên trục số, điểm biểu diễn số hữu tỉ x được gọi là điểm x

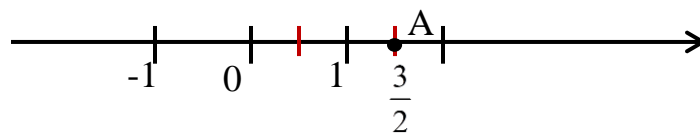
Ví dụ 1: Để biểu diễn số hữu tỉ $\frac{3}{2}$ trên trục số ta làm như sau:

- Chia đoạn thẳng đơn vị từ điểm 0 đến điểm 1 thành 2 phần bằng nhau, lấy 1 đoạn làm đơn vị mới thì đơn vị mới = $\frac{1}{2}$ đơn vị cũ

- Số hữu tỉ $\frac{3}{2}$ được biểu diễn bởi điểm A nằm bên phải điểm 0 một đoạn = 3 lần đơn vị mới.

Ta biểu diễn được số hữu tỉ $\frac{3}{2}$ như sau:

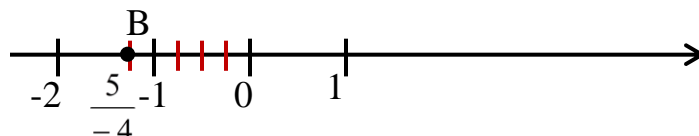

Ví dụ 2: Biểu diễn số hữu tỉ $\frac{5}{-4}$ ta làm như sau:

- Viết $\frac{5}{-4}$ dưới dạng phân số có mẫu dương: $\frac{5}{-4} = \frac{-5}{4}$

Tương tự như ví dụ 1, ta chia đoạn từ điểm 0 đến 1 thành 4 phần bằng nhau, đơn vị mới = $\frac{1}{4}$ đơn vị cũ.

- Số hữu tỉ $\frac{-5}{4}$ được biểu diễn bởi điểm B nằm bên trái điểm 0 một đoạn = 5 lần đơn vị mới.

3. So sánh hai số hữu tỉ:

Để so sánh hai số hữu tỉ x, y ta làm như sau:

- Viết x, y dưới dạng phân số có cùng mẫu dương
- So sánh các tử số là số nguyên a và b :
  - Nếu $a > b$ thì $x > y$
  - Nếu $a < b$ thì $x < y$
  - Nếu $a = b$ thì $x = y$

Ví dụ 1: So sánh hai số hữu tỉ $-0,6$ và $\frac{1}{-2}$

$$\text{Ta có: } -0,6 = \frac{-6}{10}$$

$$\frac{1}{-2} = \frac{-5}{10}$$

Vì $-6 < -5$ và $10 > 0$ nên $\frac{-6}{10} < \frac{-5}{10}$.

$$\text{Vậy } -0,6 < \frac{1}{-2}$$

Ví dụ 2: So sánh hai số hữu tỉ $-2\frac{1}{3}$ và 0

$$\text{Ta có: } -2\frac{1}{3} = \frac{-7}{3}; 0 = \frac{0}{2}$$

Vì $-7 < 0$ và $2 > 0$ nên $\frac{-7}{3} < \frac{0}{2}$

$$\text{Vậy } -2\frac{1}{3} < 0$$

Chú ý:

- Nếu $x < y$ thì trên trục số, điểm x ở bên trái điểm y
- Số hữu tỉ lớn hơn 0 gọi là số hữu tỉ dương
Số hữu tỉ nhỏ hơn 0 gọi là số hữu tỉ âm
Số hữu tỉ 0 không là số hữu tỉ dương cũng không là số hữu tỉ âm

BÀI TẬP CÙNG CỒ:

Dạng 1: Nhận biết quan hệ giữa các tập hợp số

Bài 1: Điền kí hiệu thích hợp $\in, \notin, \subset, \supset, \mathbb{N}, \mathbb{Z}, \mathbb{Q}$ vào ô trống:

$$6 \square \mathbb{N}; \quad -4 \square \mathbb{N}; \quad \frac{-2}{3} \square \mathbb{Z}; \quad \frac{3}{-5} \square \mathbb{Q}$$

$$-3 \square \mathbb{Q}; \quad \mathbb{Z} \square \mathbb{N}; \quad \mathbb{N} \square \mathbb{Z} \square \mathbb{Q}; \quad \frac{1}{8} \in \square; \quad \mathbb{Z} \subset \square; \quad \mathbb{Z} \supset \square$$

Dạng 2: Biểu diễn số hữu tỉ

Bài 2: a) Biểu diễn các số hữu tỉ sau trên trục số: $\frac{3}{4}; \frac{-5}{2}; \frac{2}{-3}$

b) Cho các phân số sau: $\frac{-6}{15}; \frac{4}{-12}; \frac{4}{-10}; \frac{20}{-8}$. Những phân số nào biểu diễn số hữu tỉ $\frac{2}{-5}$?

Dạng 3: So sánh hai số hữu tỉ

Bài 3: So sánh các số hữu tỉ sau:

a) $\frac{2}{7}$ và $\frac{1}{5}$;

b) $\frac{-11}{6}$ và $\frac{8}{-9}$

c) $-0,75$ và $\frac{3}{4}$

d) $\frac{2020}{2019}$ và $\frac{2020}{2021}$

Dạng 4: Tìm điều kiện để số hữu tỉ âm hoặc dương

Phương pháp giải:

- Số hữu tỉ $\frac{a}{b}$ là số hữu tỉ dương khi a, b cùng dấu

- Số hữu tỉ $\frac{a}{b}$ là số hữu tỉ âm khi a, b khác dấu

Ví dụ: Với giá trị nào của a để số hữu tỉ $\frac{3a-2}{4}$ là số nguyên dương?

Ta có $4 > 0$ nên để $\frac{3a-2}{4}$ là số nguyên dương khi $3a - 2 > 0$

$$\Rightarrow 3a > 2$$

$$\Rightarrow a > \frac{2}{3}$$

Bài 4: Cho số hữu tỉ $x = \frac{2a-1}{2}$. Với giá trị nào của a thì:

a) x là số hữu tỉ dương

b) x là số hữu tỉ âm

Các em tham khảo lý thuyết và làm 4 bài tập trong phần bài tập củng cố nhé!

-----**Chúc các em học tốt!**-----